

Camiü'n-Nezâir
3446 - حاجي كمال الأكرديري الرومي العثماني الصوفي

الشاعر المتوفى بعد سنة 1512/918

(أنظر : محمد طاهر عثمانلي مؤلفهري 136/2 ؛ آكاه سري

لوند تورك أدبياتي تاريخي 168/1)

من تصانيفه :

1 - جامع النظائر = مجموعة الأشعار (ت)

تاريخ الإتمام 918 هـ ؛ بايزيد رقم 5782 ورقة 478 ؛

إسماعيل صائب رقم 804 - 805 ؛ عدد الأبيات 26461

تقريبا ؛

MADDE İZİNLERİNDEN
SONRA GELEN DOKÜMAN

11 EKİM 2006

1068: 1068

علي رضا قره بلوط، معجم المخطوطات الموجودة في مكتبات

استانبول، الجزء الثاني، [y.y.,t.y.] İSAM 141628،

28 TEM 2006

MADDE İZİNLERİNDEN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Morkoç, Yasemin. "Eğridirli Hacı Kemal'in Câmiü'n-Nezâir'i."
Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, 2004. (Danışman: Doç. Dr. Ne-
zahat Öztekin)

Miskinlik-nâme mesnevîsi, doctoral dissertation, İlahiyat Fakültesi, Marmara Üniversitesi, 1982, 65-68.

/ مصطفی اوزون (د.ا.د. ترک) /

جامع النظائر، مجموعه شعری مشتمل بر نمونه‌های اشعار بعضی از شعرای سده‌های هفتم تا دهم آناتولی و بعضی از نظیره‌های این اشعار که حاجی کمال اگر دیری^۳ آن را گرد آورده و در ۹۱۸ تنظیم شده است.

در باره حاجی کمال شاعر، جز اینکه اهل اگر دیر (اگر دیر) بوده، اطلاع دیگری در دست نیست. وی در اثر خود منظومه‌هایی از ۲۶۶ شاعر، و نیز بعضی از اشعار خود را آورده است. این اثر، پس از مجموعه النظائر عمربن مزید (متعلق به ۸۴۰) دومین نظیره به شمار می‌آید، اما حجیم‌تر از آن است. تا این اواخر، تنها نسخه شناخته شده جامع النظائر نسخه ۴۹۶ برگه موجود در کتابخانه دولتی بایزید (ش ۵۷۸۲) بود، لیکن نسخه‌ای دوجلدی از آن نیز، با اندکی نقص، در میان نسخه‌های خطی کتابخانه دانشکده زبان و تاریخ - جغرافیای دانشگاه آنکارا (اسماعیل صائب، [بخش] ۱، ش ۸۰۴-۸۰۵) به دست آمده است.

حاجی کمال در مقدمه دو برگه نسخه کتابخانه دولتی بایزید، پس از بیان اینکه نام اثرش جامع النظائر و شامل ۴۹۶ برگ است، درباره آن اطلاعاتی داده است. به گفته او، این مجموعه ۲۹۴۶۱ بیت دارد که بخشی از آن در برگ‌برنده ۲۳۲ «قصیده» [اشعاری با مضمون قصیده] و مشتمل است بر ۳۳ تحمیدیه، پانزده نعت، دوازده ترجیع‌بند، چهار مرثیه، دو فلکنامه، ۳۴ مربع، نه مَحْمَس، یک مُسَدَّس، سیزده مُسْتَزَاد، چهار بحر طویل، دو مُعَشَّر و سیزده مناجات. این مجموعه همچنین ۲۸۳۲ غزل دارد که در آنها قطعات مَوْشَح، مَفْتِیح، مُلَمَّع، معما و قطعات مذهبی مشاهده می‌شود. مؤلف با بیان اینکه «حاجی کمال نیز ابیات و اشعاری در این کتاب دارد» مشخص کرده که در آخر کتاب، اشعار خودش را نیز آورده است.

مجموعه پس از این مقدمه، به شیوه مرسوم منظومه‌های سنتی (تحمیدیه، نعت، قصیده، غزل و از این قبیل) مرتب شده است. جامع النظائر آثار شعرای دوره نخستین ادبیات ترک در آناتولی، همچون احمد ققیه، شیاد حمزه و گلشهری، را نیز شامل می‌شود و چون تنها منبع شناخت بسیاری از شعرا و آثار به شمار می‌آید، اهمیت ویژه‌ای دارد؛ مثلاً تنها نسخه شناخته شده مثنوی چرخنامه احمد ققیه در این مجموعه وجود دارد (گ ۲۸۹ ر- ۲۹۱ پ). در این مجموعه، همچنین اشعار یونس آقره و نظائر که بر اشعار او نوشته شده، جلب توجه می‌کند که

۹۴۰) و شیخ او و مؤسس این فرقه (دده عمر روشنی، متوفی ۸۹۲) و تعدادی از شعرای دوران سلطان محمد فاتح، از قبیل جمالی، علاءالدین ویزه‌ای قایغوسز (متوفی [?] ۹۷۰) و کمال امی (متوفی ۸۸۰)، به چشم می‌خورد. قدیم‌ترین نسخه خطی کلیات دده عمر روشنی - که در کتابخانه‌های ترکیه موجود است - در این مجموعه آورده شده است (اوزون^۱، ص ۶۸). در این مجموعه (گ ۲۱۸-۲۱۹) خلاصه‌ای از گلشن‌راز محمود شبستری (متوفی ۷۲۰)، و در ادامه بخش ترکی اثر، غزلهای نسیمی (متوفی [?] ۸۲۱)، خلیلی (متوفی ۸۹۰) و جعفری جای گرفته‌اند. پس از ۲۱۹ قطعه شعر مذهبی و رساله النَّصْحِیَه یونس امره، که از ارزشمندترین برگزیده‌های این مجموعه است، گزیده‌هایی از کلیات عبیدالله خان امیر شببانی (متوفی ۹۴۶)، که با تخلص «قول عبیدی» [= عبیدی چاکر] به چغتایی شعر می‌گفت، موجود است. وجود این منظومه‌ها (شامل مثنوی، ترجیع‌بند و غزلهایی با محتوای دینی و آموزشهای اخلاقی)، از جهت دلالت و شهادتشان بر اینکه اشعار عبیدالله خان در زمان حیات وی در بخارا، مورد پسند اهالی استانبول بوده و خوانده می‌شده، جالب توجه است. دومین قسمت کتاب با گزیده‌هایی از اشعار قایغوسز پایان می‌پذیرد و آخرین بخش کتاب را، که فارسی است، گزیده‌هایی از آثار عطار، نظامی گنجوی، خواجوی کرمانی، مولانا، قاسم انوار، احمد جامی و حافظ شیرازی در بر می‌گیرد.

در آغاز این مجموعه، فهرستی هست که چون با خطی متفاوت نوشته شده، گفته می‌شود که بعدها به مجموعه افزوده شده است. فهرست کامل‌تری نیز محرم آزگین^۲ در مقاله خود، که شامل اشعار خلیلی و جعفری و قاسم از کتاب جامع المعانی است، آورده است.

وجود اشعار صوفیان و شاعران خارج از مرزهای عثمانی در جامع المعانی و دلالت آنها بر مطلوب و مشهور بودن این کسان در استانبول، از دیگر ویژگیهای این اثر است.

منابع:

Ahmed Ateş, *İstanbul kütüphanelerinde Farsça manzum eserler*, vol.1: *Üniversite ve Nuruosmaniye kütüphaneleri*, Istanbul 1968, 17,99, 122, 139, 218-219, 228, 323; Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk şairleri*, Istanbul 1936- 1945, vol.3, 981; Abdülbâki Gölpınarlı, *Kaygusuz vizeli Alâeddin hayatı ve şiirleri*, Istanbul 1933, 8; *İstanbul kütüphaneleri tarih coğrafya yazmaları katalogları I: Türkçe tarih yazmaları*, vol.1, fasc. 1-10, p.6-7, Istanbul 1943-1951; Mustafa Uzun, "Dede Ömer Rüşenî: hayatı, eserleri ve

1. Uzun

2. Muharrem Ergin, "Camiü'l- Meânî'deki Türkçe şiirler", *TDED*, III/3-4 (1949), 539-544

3. Eğridirli